

nyezetével, ha ez a fontos, akkor nem kell eltemetnünk az ÁMK-t, márcsak azért sem, mert a környezettel folytatott párbeszéd tárgyává tehető fönnmaradása.

Egy településbarát intézmény, másképpen tudja megkérdezni a szülőket a saját fönn tartását érintő kérdésekről, mint egy, a környezettől egyáltalán nem, de az őt érintő bürokratikus szabályozó rendszertől maximálisan függő intézmény. Egészen más a viszonya a szülőknél egy olyan intézmény-nyel, amelyben nemcsak azt kéri, hogy vigye be a kultúráját, hogy jöjjön, alkalmasint „házigazdai” szerepében is, hogy ő maga is csináljon valamit a gyerekekkel, hogy maga is lépjen fel mint aktív „kultúr szolgáltató” és közvetítő, kultúrát cserélő ember.

(Elhangzott 1987. október 12-én 17.30 órakor a Bartók rádióban.)

Dr. Földes Csaba:

MAGYAR—NÉMET—ORSZ BESZÉDFORDULATOK

A Tankönyvkiadónak köszönhetően hézagpótló munkával gazdagodott az idegennyelv oktatását szolgáló hazai frazeológiai szótár-irodalom. A frazeológia iránt érdeklődő nyelvészek éppúgy, mint az orosz és a német nyelvet oktató tanárok érdeklődéssel vették kezükbe *dr. Földes Csaba: Magyar—német—orsz beszédfordulatok* c. gyűjteményét. A maga nemében ritkaságszámba menő háromnyelvű frazeológiai gyűjtemény legfigyelemreméltóbb pozitívumának azt tekinthetjük, hogy a gyűjtemény egyike az első magyar—idegen nyelvű, hazánkban kellő példányszámban megjelent, oktatási célokat szolgáló frazeológiai gyűjteményeknek. [1]

Földes Csaba gyűjteménye ezer olyan állandósult szókapcsolatot tárgyal, amelyek mindhárom nyelvben egymás megfelelőinek tekinthetők. A szerző kiemeli, hogy a szótárban a magyarból, mint alapnyelvből indul ki, s a három nyelv azon beszédfordulatait gyűjtötte össze, „...amelyek a magyar olvasó számára, anyanyelvünk formailag és jelentésánál hasonló fordulatai révén érthetők, és így a nyelvtanulás, — tanítás szempontjából számottevő potenciált jelentenek” (8. o.). A kötet szerzője azt a célt kívánja megvalósítani, hogy a három nyelv fordulatainak szembeállításával megkönnyítse a tanuló számára a nyelvek közötti hasonlóságok és kisebb eltérések felismerését és az utóbból fakadó hibák leküzdését. Annál is inkább fontos ez a cél, mert a nyelvtanításban, különösen annak haladóbb fokán, a nyelvtanuló interferenciális hibái mindenekelőtt a frazeológia, az idiomatika területén találhatók.

A gyűjtemény egy elméleti bevezetőből (7—57. o.), magából a szótári részből (58—164. o.), valamint a felhasznált szakirodalom jegyzékét tartalmazó bibliográfiai függelék-ből áll (165—171. o.).

A szerző a szótár terjedelméhez képest hosszú, 50 oldalas kitévő bevezető részben, főleg a külföldi szakirodalom eredményeire támaszkodva, kifejti a frazeológiával és a frazeológiai

egységekkel (FE) kapcsolatos nézeteit, ismerteti a FE-ek általa legfontosabbnak tartott ismerveit, a három nyelv FE-einek szerkezeti és szemantikai sajátosságait, szól a frazeológiai univerzálék mibenlétéről, valamint a frazeológizmusok szótári megfeleltetésének problémáiról, a FE-ek tanításának módszereiről.

Az elméleti bevezető rész kissé az eklektikuság benyomását kelti: úgy tűnik, hogy a szerző az 50 oldalon el akar mondani mindent a frazeológiáról, amit fontosnak és érdemesnek tart. És mégis, nekünk, akik tudjuk, hogy hazánkban eddig még nincs egy átfogó magyar nyelvű és könnyen hozzáférhető elméleti áttekintés, amely hű képet adna a külföldön és hazánkban folyó frazeológiai kutatások főbb irányzatairól, eredményeiről — *Földes Csaba* dicséretre méltó próbálkozását hézagpótló munkának kell tekintenünk. A szerző elméleti áttekintése eklektikusága ellenére is hasznos ismereteket nyújt a frazeológia iránt érdeklődőknek, s különösen nagy hasznát látjuk majd a felsőoktatásban, ahol a frazeológia speciálkollégiumok, valamint a szókincsfejlesztő tantárgyak keretében hasznos segédanyagként szolgálhat.

Ha vizsgont a gyűjtemény összterjedelmét nézzük, az elméleti bevezető rész csakúgy, mint a 120 egységet számláló, csaknem 6 oldalas kitévő bibliográfia, értékes helyet vesz el a tulajdonképpeni szótári résztől. Különösen vonatkozik ez a bibliográfiára, hiszen a benne feltüntetett munkák megtalálhatók a könyvtárainkban is hozzáférhető nagyszámú frazeológiai szakirodalomban.

A frazeológiai kutatások történetéről szólna a szerző áttekinti a frazeológia mint önálló nyelvészeti diszciplína kialakulását *Charles Bally* munkásságától kezdődően egészen napjainkig (12—22. o.). Röviden ismerteti *V. V. Vinogradov*, *N. N. Amosova*, *M. T. Tagijev*, *V. Z. Arhangelszkij*, *J. J. Cserniseva* frazeológiai nézeteit, az orosz, az angol és a német nyelv frazeológiai rendszerének általuk adott különböző szempontú leírását, rendszerezését. Betekinthetünk az amerikai frazeológiai kutatások egyes elméleti irányzataiba, így néhány mondat erejéig megismerkedhetünk *J. M. Postal*, *J. J. Katz*, *U. Weinreich*, *B. Frazer*,

W. Z. Chafe frazeológiai nézeteivel is. Sajnálatos módon azonban a szerző nem ad betekintést a német nyelvterületen folyó, gazdag hagyományokra visszatekintő intenzív frazeológiai kutatások eredményeibe, nem tér ki a hazánkban folyó német és orosz frazeológiai kutatások ismertetésére sem, bár legjelesebb képviselőik frazeológiai munkásságát a szakma határainkon kívül is számon tartja (lásd: *Tatár Béla, Hessky Regina* munkáit). Hiányérzetünk támad a magyar frazeológiai kutatásokat ismertető sorok olvasása közben is, hiszen a kortárs nyelvészek közül csupán *Károly Sándor* frazeológiai koncepciójával ismerkedhetünk meg.

A magyar frazeológiai kutatások történetének, eredményeinek és a mai állapotának még vázlatos áttekintése, elemzése során sem lehet figyelmen kívül hagyni legjelesebb kortárs képviselőinek munkásságát, frazeológiai koncepcióját. Itt mindenekelött *O. Nagy Gábor, Juhász József* és *Rozgonyiné Molnár Emma* munkásságát szükséges megemlíteni, akik a magyar nyelv frazeológiai rendszerének sokoldalú elemzése, a magyar frazeologizmusok szerkezeti és szemantikai típusainak leírása, a frazeologizmusok alapvető ismérveinek, a frazeológia rendszerzerűségének, nyelvi és beszéd szintű sajátosságainak feltárása terén jelentős eredményeket értek el. E három nyelvész munkásságának köszönhetően új fejezet kezdődött a magyar frazeológiai kutatásokban.

☛ Továbbiakban a szerző kifejti a frazeológiával mint önálló nyelvészeti tudományággal, s a frazeologizmussal mint e tudományág vizsgálati tárgyát képező nyelvi egységgel kapcsolatos nézeteit.

A szerző a frazeológia tágabb értelmezésének híve, s a frazeológia tartományához sorolja mind a *nominatív*, mind a *kommunikatív* értékkel rendelkező állandósult szókapcsolatokat, bár a kiadványban főleg a nominatív frazeologizmusok kaptak helyet. A kiadvány szerzője frazeologizmuson azt a két vagy több szóból álló állandósult szókapcsolatot érti, amely mind szerkezetében, mind jelentésében egységes és stabil, amelyet a beszélő mint kész közlési egységet reprodukál (12. o.). A legtöbb nyelvtől eltérően a szerző nem tekinti FE-eknek a *prepozíció+önálló jelentéssel rendelkező szóból álló* szerkezeteket (*на глаз, до смерти, на авось, под мухой, в ажуре, на взводе, на ять*), amelyek nagy számban szerepelnek a frazeológiát szűken értelmező *A. J. Molotkov* által szerkesztett orosz frazeológiai szótárban is. Természetesen, a szerző által hozott egyetlen példa nem tekinthető FE-nek, hanem csupán idiomatikus jelentéssel és sajátosságos vonzattal rendelkező szóznak (*lovagol vmin; — sich um etw. rei en; — биться над чем-л.*). A fentebb felsorolt orosz kifejezések azonban kétséget kizáróan a FE-ek egyik szerkezeti típusát képezik, amelyekhez hasonlóak a magyar nyelv szerkezeti sajátosságai miatt nyelvünkben nincsenek.

A szerző helyesen zárja ki a FE-ek köréből továbbá a magyar és a német nyelvben széleskörűen elterjedt, nagyon gyakran idiomatikus jelentéssel rendelkező összetett szavakat is, amelyek nagyszámú és gyakori előfordulása a két nyelv hasonló szóképzési sajátosságaival magyarázható (*zöldfülű, égimeszelő, tejfőlésszájú, hidegháború, vasfűgöny*).

A szerző szándéka és nézetei ellenére azonban a szótárban több ilyen idiomatikus összetett szó FE-ként van feltüntetve, holott a következő esetekben is vonzatos idiomatikus összetett szókkal állunk szemben: *vmi kézenfekvő* (107.), *vki könyvmoly* (112.), *vki nagykutya* (112.), *pásztorórája van vkinek* (131.), *vki egy pénzszaksák* (132.), *szalmaözeveg vki* (140.), *szembetűnik valakinek* (144.).

A szerző az előszóban kiemeli, hogy a gyűjteményben a magyarból mint alapszóból indul ki, s ennek alapján vizsgálja a másik két nyelv azonos, illetve hasonló szerkezetű és szemantikájú FE-eit. Magyar—idegen nyelvű szótár esetében külön felelősség hárul a kiadvány szerzőjére a magyar frazeologizmusok helyes alapalakjának, esetleges változatainak pontos feltüntetésében. Helyesnek tartjuk a szerzőnek azon eljárását, hogy a szótárban szereplő FE-ek után megadja azok előfordulási helyét, valamilyen anyanyelvi autentikus lexikográfiai műben. Hiányoljuk azonban, hogy e helyes „dokumentáló” eljárás során a szerző nem következetes, s a magyar FE-ek esetében azok forrását nem tünteti fel. A szótárban szereplő több magyar kifejezés frazeologizmus voltát illetően kétségeink merülnek fel. Így például a következő esetekben nem FE-ekkel, hanem szabad szerkesztésű szókapcsolatokkal állunk szemben: *vki vkinek az esete* (75.), *felvágja az ereit* (75.), *összerogy a fáradságtól* (77.), (*vki már nem csecsemő/pólyásbaba* (68.)), *a füle tövét vakar (gat)ja* (85.), *lóg az iskolából* (98.), *nem ismer kíméletet* (109.), *ég a szerelem tüzeiben* (147.).

Véleményem szerint az alábbi két esetben pedig két különböző frazeologizmus kontaminációjával, nem pedig variánsokkal állunk szemben: *néma/süket, mint a hal* (90) = *néma, mint a hal* (O. N. G. h. 103), *süket, mint az ágyú* (O. N. G. a — 174); *beleadja a lelkét vmibe/kiteszi a lelkét vmiért* (117.) = *egész lelkét beleadja vmibe; kiteszi a lelkét vmiért, vkiért* (H.—G. II. 59.). Természetesen, mivel két különböző FE-ről van szó, orosz és német nyelvi megfelelőik is különbözők lesznek. Az utóbbi két magyar FE orosz nyelvi megfelelője például a következő lesz: *egész lelkét beleadja vmibe — вкладывает/вложит всю душу во что-л.; kiteszi a lelkét vkiért, vmiért — отдавать душу за кого-л., за что-л.* H.—G. II. 59.).

A FE-ek szemantikai sajátosságairól szólva a szerző vázlatosan megemlíti a poliszémia, szinonímia, antonímia és a homonímia jelenséget a frazeologizmusok körében, a gazdag kül-

földi szakirodalom alapján szól e szemantikai kategóriák kialakulásának okairól, csak a FE-ekre jellemző sajátosságairól. A szótári részben azonban hiába keresnénk poliszémikus FE-et, vagy a szinonim, antonim kapcsolatokra, ill. a nyelvek közötti homonimikus jelenségekre vonatkozó utalást — a bevezető rész sok tekintetben hasznos elméleti fejtegetései öncélúak maradnak, s nem nyerne gyakorlati alátámasztást a gyűjtemény korpuszában. Így például a szótár használója nem kap eligazítást arról, hogy a magyar *talpra áll* és a belőle képzett *talpra állít* FE három jelentéssel rendelkezik (ÉKSZ—1329.), orosz megfelelője a *Смазывать* *на ноги* pedig négy jelentéssel (M.—451.), s mely jelentésük azonos, illetve különbözők egymástól.

Ha a szerző valóban a magyar nyelvet tekintette volna alapnyelvnek, akkor a következő FE-eket is többjelentésűeknek kellett volna feltüntetnie: *vkinek a háta mögött* (2 jel. ÉKSZ — 523); *vki nem esett a feje tetejére* (79) — (Lásd: *Nem esett (nem ejtették) a feje lágyára* O. N. G. — f — 439. — 2 jel.); *se(m) élő, se(m)holt* (74) — 2 jel. (ÉKSZ—296); *feketén fehéren* (74) — 2 jel. (ÉKSZ—363.); *hangot ad* (22.) — 2 jel. (ÉKSZ—510.) stb.

Bár a szótárban szereplő FE-ek többsége semleges stílusértékű, köznyelvi egységek, több szókapsolat esetében célszerű lenne feltüntetni a stílusminősítéseket is, pl.: *Őrül, mint cinege a tökmagnak* (67) (rég. tréf.) (O. N. G. — c—128.); *savanyú arcot (biz.) képet (durv. tréf.) (pofát vág vki)* 104. (ÉKSZ—672; 1111.).

Mind a gyűjteményben szereplő magyar FE-ek alapalakjának és változatainak ábrázolása, mind a megfeleltetések minősége és technikája arról tanúskodik, hogy a szerző a meglevő orosz—német frazeológiai szótárakat vette alapul, példáulit azokból merítette, majd megkereste, gyakran hozzájuk idomította magyar nyelvi megfelelőiket.

Ezzel magyarázható a szótárban szereplő számos magyar FE-nek az alapalaktól és lehetséges változataitól eltérő grammatikai alakban és lexikális összetételben történő feltüntetése, amelyet a szótár esetleges újrakiadása esetén feltétlenül pontosítani kell. Ilyenek például a következő FE-ek: *lányeli a könnyeit* (112.) = *nyeli a könnyeit* (H.—G. I. 1412.); *mostohán kezel vkit* (112.) = *mostohán bánik vkivel* (H.—G. II. 306.); *széppukkad a nevetéstől* (124.) = *majd megpukkad a nevetéstől* (ÉKSZ—923); *megszerzi magának az oroszlánrészt* (127.) = *vminek az oroszlánrésze* (ÉKSZ—1041.); *légből kap vmit* (117.) = *légből kapott* (ÉKSZ—830.); *a haja szálát sem görbíti vkinek* (89) = *egy haja szála sem görbül meg vkinek* (O. N. G. h—37.); *felvesz egy szokást* (150.) = *vki vmilyen szokást vesz fel; vmi szokásává válik vkinek* (H.—G. II. 856.); *a gyermeket is kiönti a fürdővízzel/fürdővel* (88.) = *a fürdővízzel együtt a gyereket is kiönti* (ÉKSZ.—448); *szarvakat*

növeszt vkinek (141.) = *szarvakat rak vkinek a fejére* (O. N. G. Sz—390.); *szarvakat visel* (O. N. G. Sz—310.); *felszarvaz vkit* (ÉKSZ—391.); *ötödik kerék a kocsin* (104.) = *ötödik kerék (a kocsiiban)* (O. N. G. K—770.); *agyaglábón járó kolosszus* (111.) = *agyaglábú kolosszus* (Békés I. 57.); *az egekbe emel vkit* (71.) = *(az) egekig magasztal vkit* (ÉKSZ — 254.); *vki nem tudja, hol áll a feje* (79.) = *azt sem tudja, hol áll a feje* (O. N. G. f—417.); *hajánál fogva előráncigál vkit, vmit* (89.) = *hajánál fogva előráncigált/előráncigatott* (ÉKSZ—497); *kikürtöl a világnak vmit* (182.) = *világgá kürtöl vmit* (O. N. G. v—472.); *átesik a tűzpróbán* (156) = *átesik a tűzkeresztészen* (ÉKSZ—1420) stb.

Nem tekinthető külön FE-nek, hanem csak egy és ugyanazon FE variánsainak az *állja a szavát*, ill. *megtartja a szavát* állandósult szókapcsolat: *álljalmegtartja a szavát* (142).

Számos esetben a szerző a FE-ek alapalakjához tartozónak tünteti fel azok járulékos komponenseit is: *áldozatul esik az itálnak* (98.) — *áldozatul esik vki vminek* (ÉKSZ—26.); *magánkívül van vki vmitől* (ÉKSZ—878.); *azon melegében elmesél/továbbad vmit* (121.) — *azon melegében* (ÉKSZ—939.); *vkinek az orra elől elhappol/megkaparint vmit* (128.) — *vkinek az orra elől* (ÉKSZ—1041.); *teljes gözzel dolgozik* (87) — *teljes gözzel* (ÉKSZ—472.); *erőnek erejével elér vmit* (75.) — *erőnek erejével (tesz, csinál vmit)* (ÉKSZ—334.); *fehéren-feketén áll* (78.) — *fehéren-feketén* (ÉKSZ—363.); *ég szegyenében* (142) — *majd elsüllyed szegyenében; majd kiég/kiéül a szeme szegyenében; nem tudja, hogy legyen szegyenében* (ÉKSZ—1258.) *nyakig van adóssággal/ki sem látszik az adósságokból* (58.) — *nyakig/fülig úszik az adósságban* (O. N. G. a—102.); *belátásra bír vkit* (63.) — *vki vkit jobb (más) belátásra bír* (H.—G. I. 194.); és még sorolhatnánk tovább.

A FE-ek helyes, adekvát megfeleltetését minden két- vagy többnyelvű szótárral szemben támasztott legfontosabb követelménynek tartjuk. A gyűjteményben szereplő legtöbb FE megfeleltetése helyes.

A megfeleltetések során a szótárban néhány hibás, illetve pontatlan fordítás is előfordul, amelyeket a szótár újra kiadása esetén okvetlenül ki kell javítani. (A továbbiakban a helyes megoldásokat az egyenlőségjel után adjuk meg (=) — GY. Z.): *tűzbe teszi a kezét vkiért* — *идти в огонь и в воду за кого-л.* = *отвечать (ручаться) головой за кого-л., за что-л.* (Keszth. — 176); *идти в огонь и в воду за кого-л.* = *kész tűzbe menni vkiért; mindenre kész vkiért* (Keszt. O—61); *könnyű vére van vkinek* — *быть склонным к легкомыслию* (160) = *кто-л. легкого нрава; кто-л. легкого поведения (о женщинах); (a) veséjébe lát vkinek* — *заглядывать в чью-л. душу* (161) = *видеть/знать кого-л. насквозь; знать кого-л. как облупленного* (H.—G. II. 1154; Keszth. H—

40.) zagladyvat' v c'yo-l. dušu = *a lelkébe lát vki vkinek*); *Vizet hord a Dunába* — лить воду в колодец = ездить в Тулу со своим самоваром; в Тулу самовар возить (Keszth. T.—79.) (págy port ver fel — поднять пыль (134) = наделать много шума; вызывать/вызвать много толков; поднимать/поднять шумиху из-за чего-л. (H.—G. II. 565.); *szedi a sátorfáját* — сниматься с места (137). (= смотать (свои) удочки; убраться восвояси (H.—G. II. 688.); *vkinek a szívéhez nőtt* — прийти по сердцу кому-л. (149.) = полюбоваться кому-л. (H.—G. II. 848.) (прійтись по сердцу/по душе = *a szíve (a kedve) szerint való*) (H.—G. II. 848.; Keszth. c.—112.); *a haja szálát sem görbíti vkinek* (O. N. G. h—37: (*egy*) *haja szála sem görbül meg vkinek*) — и пальцем не трогать кого-л. (89) = не тронуть волоска у кого-л. (волоском кого-л.) (H.—G. I. 923.); (и пальцем не трогать (не тронуть) кого-л. = *Egy újjal sem nyúlélr vkihez* (Keszth. n—12.); *nem a földön él (vki)* — кто-л. из глухой деревни (84) = с луны свалился кто-л., как с неба свалился кто-л. (Keszth. i—77; —131.); *jóbarosszban együtt van vkivel* — идти в огонь и в воду за кем-л.; идти на край света за кем-л. (99) = и в беде и в радости; на коне и под конем (H.—G. I. 1152.); (идти в огонь и в воду за кем-л. = *tűzbe megy vkiért*) (Keszth. O—61.); *megette már kenyere javát* (lásd: *megette (a) kenyere javát* O. N. G. k—669) — кто-л. пуд/много соли съел = *sok időt leél vki vkivel* (M. 467.); *nincs szíve vkinek vmihez* — у кого-л. духу не хватает (148.) = сердце/душа не лежит к чему-л. (H. G. II. 488.); (у кого-л. духу не хватает = *nincs szíve vmit megtenni*); *lopja az időt* — отнимать (много) времени у кого-л. (97.) = бить баклуши; сидеть баривом; зевать на потолок (H.—G. II. 337.); (отнимать у кого-л. много времени = *lopja vkinek az idejét*).

Külön kell szólnunk az ún. nyelvek közötti frazeológiai homonimákról, azokról a FE-ről, amelyek lexikális összetételükben és szerkezetükben ugyan megegyeznek, de jelentésükben különböznek egymástól. Ilyen például a *ritka*, mint a *fehér holló* = 'nagyon ritka', csak elvétve akad' (O. N. G. H—828; ÉKSZ—556), az orosz nyelvben белая ворона (M. 79.) ,másoktól vmiben elütő, a környezetéből kirívó egyén' jelentésben használatos, s ezért nem tekinthetjük egymás ekvivalenseinek: *vki fehér holló* — белая ворона — jд. ist ein weißer Rabe (95).

Végül néhány értelemzavaró nyomdai, illetve gépelési hibára hívnánk fel a figyelmet: что есть *душу* — что есть духу (24.), ни на каплю лучше — ни на каплю не лучше (68.), оттянуть *бремя* — оттянуть время (97.), не перешагивать/переступать порог *чьего-л.* — не перешагивать (переступать *чьего-л.* порога (114), *идти на в ногу* — *идти не в ногу* (138); *чей-л. последний час сбил* — *чей-л. последний час пробил* (127.); *кто-л. Фома неверующий* — *кто-л. Фома неверный* (153.); *стоять на правильном пути* — *стоять на правильном пути* (158.); *только душа держится* — в чем (только) душа держится (117.).

A fentebb szövé tett hiányosságok egyáltalán nem kisebbítik a szótár erényeit, hasznosságát. Földes Csaba háromnyelvű szótárát ajánlom a frazeológia iránt érdeklődő kollégáimnak, az idegen nyelv oktatásában tevékenykedő tanároknak, de haszonnal forgathatják nyelvi tudásukat tökéletesíteni törekvő hallgatók és a diákok is, valamint mindazok, akik a nyelv sajátosság alakulatai, a frazeologizmusok iránt érdeklődnek.

Tankönyvkiadó, Bp. 1987. 171 l.

Megjegyzések és rövidítések:

1] Eddig külföldön *magyar—román* és *magyar—szlovák* frazeológiai szótár megjelenéséről tudunk, hazánkban pedig Paczolay Gyula nyolcnyelvű frazeológiai szótára keltette fel a szakemberek figyelmét:

Vöd István: Dictionar de proverbe român — maghiar; Dictionar de proverbe maghiar — român. Editura ştiinţifică i enciclopedică, Bucureşti, 1984.

Habovštiaková Katarina—Hasák Vilmos: Magyar—szlovák frazeológiai szótár. Mădarsko—slovenský frazeologický slovník. Slovenské Pedagogické Nakladateľ'stvo, Bratislava, 1980.

Paczolay Gyula: Magyar—ész—német—angol—finn—latin közmondások és szólások. Cseremisiz és zürjén függelékkal, VEAB, Veszprém, 1987. második, bővített kiadás.

O. N. G.—O. Nagy G.: Magyar szólások és közmondások. Gondolat, Budapest, 1966.

Keszth. — *Keszthelyi Ernő*: Russzicizmusok. 5000 orosz szólás és kifejezés. Terra, Budapest, 1963. ÉKSZ. Magyar Értelmező Kéziszótár, Akad. Kiadó, Budapest, 1978.

M. — *Frazeologicskij slovar' russzkovo jazyka*. M., Russzkij jazyk , 1986.

H.—G. — *Hadrovics—Gáldi*: Magyar—orosz szótár. I.—II. Akad. Kiadó. Budapest, 1974.

Békés — *Békés István*: Napjaink szállóigéi. 2. jav. bőv. kiadás. Bp., Gondolat, 1977.

DR. GYÖRKE ZOLTÁN